

Noszvaji Települési Értéktárba felvett értékek nyilvántartása

Sor szám	Nemzeti érték megnevezése	Nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása	Nemzeti érték fellelhetőségének helye	Nemzeti érték rövid bemutatása	Noszvaji Települési Értéktárba történő felvétel ideje, Önkormányzati határozat száma
1.	De la Motte-kastély és angolparkja	épített környezet	Noszvaj, Dobó út 10.	A noszvaji De la Motte-kastély, amely 1774-1778 között épült, későbarokk, copf stílusban. Az építtető, báró Szepessy Sámuel volt, nevét azonban második tulajdonosáról, báró Vécsey Anna második férjéről, Antoine de la Motte grófról kapta, hiszen a francia származású katonatiszt és felesége nevéhez kapcsolódik az épület végső befejezése és díszítése. A későbbi tulajdonosok közt megtalálhatjuk az Almássy és a Gallasy-családokat, akik megőrizték, karban tartották és fejlesztették a kastélyt, valamint a hozzá tartozó védett angolparkot. A kastélyt XVIII. század végén készült falképek díszítik, ezek nagy része mind a mai napig megtekinthető. Kracker János Lukács, Zach József, Lieb Antal és Szikora György nevéhez köthetőek a falakat díszítő, különböző témájú festmények, megidézve a görög-római kultúrát, a madarak egzotikus világát és a bor élvezetét. Figyelemre méltóak a kastély eredeti kétszárnyú ajtóí mives zárszerkezeteikkel, valamint korabeli csillárok és kályhák. A berendezés XIX. századi bútorokból áll. A kastélyhoz szervesen kapcsolódó angolparkban a növényritkaságokon kívül érdemes megtekinteni a francia őrseg őrbódéit és a narancsház, vagy télikert épületét.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

2.	Noszvaji Gazdaház	épített környezet	Noszvaj, Deák F. u. 40.	A Noszvaji Gazdaház közérdekű muzeális kiállítóhely műemlék épületét 1889-ben építették két testvér családjai számára. Építőanyaga: sárba rakott kő. A ház mindkét szobájában található kemence, a konyha szabadkéményes. Az udvari szoba kő ablakkeretei kisebb faragványokkal vannak díszítve, a bejárati ajtó előtt lévő „verebce” (rácsos ajtó) a bükkaljai népi építészet jellegzetessége látható. Az utcai szoba ablakait zsalugáterekkel díszítették, a véghomlokzat oromzatán hármasszellőző alatt az építés évszámát láthatjuk, alatta vakolatdíszek találhatóak. A díszítőelemeket jellemzően kékre festették. A konyha és az utcai szoba berendezése a XIX. század végi jómódú noszvaji földműves család lakásberendezési módját, háztartási eszközeit mutatják be. A kiállított tárgyak az Egri Dobó István Vármúzeum gyűjteményébe tartoznak.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
3.	Noszvaji Barlanglakások	kulturális örökség	Noszvaj, Alvég – Mátyás tér, Honvéd út	A XIX. század elejétől alakulhattak ki Noszvajon a barlang- és pincelakások. A Bükkalján, Egertől Miskolcig elhúzódó szakaszon a könnyen megmunkálható riolittufa adta a lehetőséget és a nagymértékű elszegényedés hozta létre ezeket. Ma a barlanglakások, kevés kivétellel, már lakatlanok, a falu délkeleti részén lévők jó részében pedig alkotótelep működik.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
4.	Magtár Fogadó és Üvegmuzeum	turizmus és vendéglátás	Noszvaj, Szomolyai út 2/A	Az 1780-as években épült egykori magtár és présház 3 szintes műemlék épületében a régi hangulatot és kialakítást megőrizve falusi szálláshely, étterem és borozó működik. A Borozó rész érdekessége a tufába vájt négyzetes	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				alakú egykori közkút. Étterme a Thummerer pincészet boraira épülő degusztációs borvacsorákat rendez. Az épület pincéjében 2014 óta üvegmuzeum működik.	
5.	Thummerer Pincészet	turizmus és vendéglátás	Noszvaj, Szomolyai út 2101/3 hrsz	A Thummerer Pince, 1984 óta foglalkozik szőlőtermesztéssel és borászattal. Az Egri Borvidéken elhelyezkedő 100 hektár saját telepítésű szőlőterület terméséből készítik a boraikat. A 2000 m²-es, egykori uradalmi pincét több, mint 100 évvel ezelőtt kézzel vájták a vulkanikus tufa kőzetbe, melyet 2004-ben egy új 2200 m²-es tufakőbe vájt pincerendszerrel bővítettünk ki. A kiegyenlített klímájú pince ideális körülményeket biztosít a borok érleléséhez. A pincészet alapítója, Thummerer Vilmos, 1995-ben elnyerte az ÉV BORTERMELŐJE címet. A pincészet elnyerte AZ ÉV PINCÉSZETE 2011 díjat, valamint a 14. VinAgora Nemzetközi Borverseny és a XXXIV. Országos Borverseny eredményei alapján 2013-ban MAGYARORSZÁG LEGEREDMÉNYESEBB PINCÉSZETE lett. A Magyar Bor Akadémia és a Magyarország vezető borászait tömörítő Pannon Bormíves Céh tagja. Az 1994-es és 1996-os Országos Borversenyeken elért pontszámok alapján a "Legeredményesebb családi pincészet"-nek járó díjat kapta meg. Későbbi díjak: az Év Egri Szőlőtermelője, az Év Egri Bortermelője.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
6.	Noszvaji Kaptárfülkék és Kaptárcövek	kulturális örökség	Noszvaj Honvéd út; Dóc Pilis-hegy DNY-i oldala	A riolittufa megjelenési formái közül a legkülönlegesebbek a süveg formájú kúpok. Ezek némelyikén emberkéz által formázott	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				fülkéket találunk, melyek eredetét egyrészt kultikus céllal magyarázzák (a hamvasztásos temetkezés egy szokatlan formájának tulajdonították), mások áldozati vagy bálványtartó fülkéket véltek látni bennük, másik valószínű feltételezések szerint méhészkedésre használták őket.	
7.	Síkfőkút	természeti környezet	Noszvaj - Síkfőkút	Noszvajtól északra, a Kánya patak festői szépségű erdővel, hegyekkel koszorúzott völgye, hajdan a természet által, majd mesterségesen is kialakított tavak környéke, a Szent Imre-forrás és a mellé épült turistaház összessége az eredeti Síkfőkút. A környék turisztikai- és pihenést szolgáló körülményei az 1930-as években alakultak ki, az egri turistaegyesület kezdeményezésére, akik nagy gonddal és buzgalommal alakították ki a Kánya patak valamennyi forrását és környékét majd névvel látták el őket. Ilyen például a Síkfőkút közelében fekvő, Attila-forrás, melynek környékét erdei pihenőhelyé alakították ki. Síkfőkút és környéke az 1930-as évektől Eger város kedvelt kirándulóhelye volt, ebben az időben épült a turistaház is, melyet azóta már többször átépítettek, és ekkor alakították ki a felső tó jelenlegi formáját is.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
8.	Várkút	természeti környezet	Noszvaj, Várkút	Várkút és környéke a vadregényes Bükk egyik legszebb kirándulóhelye, gyalogtúrák és erdei séták alkalmával a természet még az őzek és szarvasok látványával is megajándékozhat. Várkutat, a régi iratok már a tatárjárás korabeli időkből is megemlítik. Az igaz szóbeszéd és a régészeti ásatások szerint azonban ettől jóval	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				régebben, az időszámításunk előtti 3000-es években már lakott volt a hegytető, amellyel ez, Heves megye legmagasabb és egyik legrégebbi települését jelentette. A hegy tetején fiatal kőkorszaki népcsoport lakott. Ez az ismeretlen népcsoport később nyomtalanul eltűnt és egész sokáig, időszámításunk előtt 900-ig lakatlan volt. A következő, a mai kornak megfelelő lakók már a honfoglalás után vették újra birtokba a hegytetőt és a hegyoldalon elkerülő, a Bükk hegységrendszer déli részének egyik legszebb, csöndes pihenőhelyét, Várkutat.	
9.	Háti/ Hátyi készítés	kulturális örökség	Noszvaj település	A noszvaji ridikülnek csúfolt háti kosár, olyan különleges eljárással készül, hogy kiváló teherbíró képességének köszönhetően messze földre elvitte készítőinek a hírét. Az országban mindössze két helyen készítették a mogyorófavesszőből készülő kosarat, a hátit. A faluban még él a speciális kosárfonás egyedüli művelője, Lukács Imre.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
10.	Szuszinka	agrár- és élelmiszergazdaság	Noszvaj település	Noszvajon a középkorra visszanyúló hagyományai vannak a gyümölcstermesztésnek. A XI. században a vallon telepesek alapozták meg a falu kertészeti kultúráját, a szőlőtermesztést és az erdészeti gazdálkodást is. Jelentős volt a vadon termő gyümölcsök gyűjtése. A tartósítás jellegzetes noszvaji módja a lekvár főzés mellett az aszalás volt. Az aszalt gyümölcsöt, elsősorban szilvát nevezünk szuszinkának, ezért csúfolták a noszvajiakat szuszinkásoknak. Máig élő hagyományai vannak a faluban a birsalmasajt készítésnek és a lekvár főzésnek. A	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				besztercei szilvából "faggatást" követően (a mag eltávolítása után) 10-12 órás kavarással főzték a lekvárt.	
11	Noszvaji szilvalekvár	agrár- és élelmiszergazdaság	Noszvaj település	Noszvajon a középkorra visszanyúló hagyományai vannak a gyümölcsstermesztésnek. A XI. században a vallon telepesek alapozták meg a falu kertészeti kultúráját, a szőlőtermesztést és az erdészeti gazdálkodást is. Jelentős volt a vadon termő gyümölcsök gyűjtése. A tartósítás jellegzetes noszvaji módja a lekvár főzés mellett az aszalás volt. Máig élő hagyományai vannak a faluban a birsalmasajt készítésnek és a lekvár főzésnek. A besztercei szilvából "faggatást" követően (a mag eltávolítása után) 10-12 órás kavarással főzték a lekvárt.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
12.	Kétökrös váltság	kulturális örökség	Noszvaj település	A régi hagyományos lakodalmakban, amikor bevezették az új menyecskét és az új embert, a nyoszolyók kendőbe kötött süteményeket hoztak, az egyikük kezében letakart deszkalap volt. A vőfély megkezdte a menyecskeköszöntőt, amelyben az új párt üdvözölte. Ennek végén került sor a „tartozás” vagy ritkábban „váltság” (váltság) megadására, amelyet a násznagy ígért meg a menyasszony kikérésekor. A tartozás eddig a letakart deszkalapon állt. Amikor levették a kendőt, két- vagy négyökrös, búzászsákokkal vagy kicsi hordóval felterhelt szekérke tűnt elő. A bakon ült a kocsis, az ökrökön hímzett takarók voltak. A kis szekeret férfiember, a húsz-huszonöt centiméteres ökröket asszonyok készítették. Fa- és drótvázra	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				rakott, „gyengére hajtott” tésztából alakították ki az állatok testét, majd ezeket kemencében kisütötték. Az ökröket fehérre vagy pirostarkára festették, a magyar vagy a "svájcer" fajtákat utánozva. Néha a magyar ökröket, fehér nyúlborból, szőrösre készítették. A kocsis alakja is tésztából készült. Öltözetét, az ökrök takaróit, a zsákokat gondosan varrták meg. Nagyobb méretű ökröket készítettek a jómódú vőlegény lakodalmára, mint ha az szegényebb volt. A szekér rakománya arra utalt, hogy a fiatal pár "megélhetőségét" a szántóföldi növénytermelés vagy inkább a szőlőművelés fogja majd biztosítani.	
13.	Görbe bot	kulturális örökség	Noszvaj település	Éveken keresztül rendszeresen árusította görbebotjait, juhász kampónak való juhászbotjait és pásztorbotjait az egykor Borsod megyei Noszvaj (Heves m.) községben lakó, néhai Víg József faragó. Amikor még szükség volt rá, somfákról metszett, 160 cm hosszú, hajlékony ostornyeleket is árusított. Elmondása szerint a második világháborúig csak görbebotokat készített. A görbebotnak való nyersanyagot évtizedek óta a juhar- és szilfáról, a falu határában, a Bükk-hegység délkeleti lejtőin elterülő erdőben szedte. A bot hajlítás előtti megpuhítására jellegzetes eszközt, az udvar végében álló hevítő kemencét használta. Ebbe forgáccsal és vékonyabb fadarabokkal begyűjtött, s amikor a kemence kellő hőmérsékletű lett, kihúzta a paraszat, majd berakta a hajlításra előkészített botokat. Innen, egyenként kivéve, módiában hajlította meg,	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				majd pedig villanydróttal kötötte meg. Elmondása szerint a következő vásárokra vitte el rendszeresen botjait: Miskolc, Sajószentpéter, Szikszó, Ónod, Mezőcsát, Tiszacsege, Tiszafüred, Tiszavasvári, Debrecen, Berettyóújfalu, Püspökladány, Kenderes, Szolnok és Mezőkeresztes.	
14.	Református templom egykori festett fakazettái	épített környezet kulturális örökség	Noszvaj, Deák F. u. 1.	A hajdani Árpád-kori templom 1928-ban sajnos lebontásra került, ekkor épült a jelenleg is álló templom, melynek oldalbejáratánál egy falszakasz, szépen faragott gótikus nyílással idézi az elbontott Árpád-kori templom szépségét. A művészettörténeti ritkaságnak számító festett, fakazettás mennyezete Egerben, a Vármúzeum Gótikus Palotájában tekinthető meg. A mennyezetképek legjellegzetesebb darabjainak másolatai Noszvajon is megtekinthetők a református templomban. A református templom művészettörténeti ritkaságnak számító festett, fakazettás mennyezete Egerben, a Vármúzeum Gótikus Palotájában tekinthető meg. A mennyezetképek legjellegzetesebb darabjainak másolatai Noszvajon is megtekinthetők a református templomban.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
15.	Pitypang Néptáncsoport	kulturális örökség	Noszvaj település	A Pitypang Néptáncgyűttes 1997 őszén alakult Noszvajon, a Figejy János Általános Iskola tanulóiból. Az együttes alapítója és vezetője: Mátyus Ágnes. Számos helyi rendezvényen szerepeltek és bekapcsolódtak Heves megye kulturális életének vérkeringésébe is.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				A néptáncgyűttes jelenleg 3 csoporttal működik, óvodások, középhasaladó (alsó tagozatosok) és haladó (felső tagozatosok). A haladó csoport táncosai számára minden nyáron edzőtábor szervezünk, ahol a következő év koreográfiáját készítik elő. Az Egerben évente megrendezett Miénk a tér művészeti fesztiválon a Pitypang Néptáncscsoport szép eredményeket ért el.	
16.	Gallasy-kastély	épített környezet	Noszvaj, Szomolyai út	1901 szeptemberében megkezdődött a kétemeletes, tizenhat szobás kastély építése a majorsági központban, amelyet ekkor már Alsó-major helyett Berta-majornak neveztek. Tervezője és építője a mezőkövesdi Lázár János volt. Az épületasztalos-munkákat és a bútorok egy részét a váci fegyházban készítették. A munkák 1903-ban annyira előrehaladtak, hogy június 27-én már megkezdődött a leköltözés a felső kastélyból a „Bertaháza” nevet kapott épületbe, de az új otthont véglegesen csak 1904. május első napján foglalták el. 1944-ben a kastély berendezése, a sok száz kötetes könyvtár nagy része elpusztult. Az épületet 1947-ben elvették a Gallasy-örökösöktől. 1953-ban leégett, 1956-ban ezt is a Kisiparosok Országos Szövetsége szerezte meg, és üdülőnek rendezte be. Az 1970-es évek közepén a hátsó homlokzatát átépítették. Nemrégiben tatarozták, belsejét korszerűsítették; ma magántulajdonban lévő szálloda: Oxigén Hotel**** és ZEN Spa. Az épületet őspark övezi.	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat
17.	Gallasy-kripta	épített környezet	Noszvaj, Szomolyai út	A Gallasy-kastéllal szemben az út túloldalán, árnyas fák alatt áll az egykor az épülethez	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati

				tartozó temetkezési hely. A kísérteties kriptá egy tufába vájt kápolnából és a két oldalsó sírkamrából áll	határozat
18.	Noszvaj jellegzetes ételei: Büszkéslé, Tárkonyos lé, Krumplis túrós lepény, Krumplis túrós derelye,	agrár- és élelmiszergazdaság	Noszvaj település	<u>Büszkéslé</u> Megfőzzük a füstölt húst /2-3 liter vízben/, majd hozzátesszük a büszkét, és együtt is főzzük még néhány percig. Amikor a büszke is szétfőtt /a megpuhult héját az edény falához nyomkodva segítjük a szétesését/, ráhabarunk /tejföl, tojás, liszt/. Közben hozzátesszük a sót, és cukrot is /ízlés szerint/, majd tejjel öntjük fel, és összeforraljuk. , <u>Tárkonyos lé</u>, A megdinsztelt hagymára tesszük az apró kockákra vágott húst, hozzákeverjük a fűszereket, ha szükséges egy pici vizet, és pároljuk. Ha félig megpuhult a hús, hozzáadjuk az apróra kockázott zöldségeket, együtt pároljuk tovább, majdnem készre. Majd hozzáadjuk a szintén apróra kockázott burgonyát, felengedjük vízzel. Ha megfőtt, behabarjuk, és utóízesítjük, hozzáadjuk a mustárt, és a cukrot. <u>Krumplis túrós lepény</u>, Először megfőzzük a burgonyát, krumplinyomón áttörjük, és hagyjuk kihűlni. Bedagasztjuk a tésztát /liszt, felfutatott élesztő, pici cukor, olvasztott vaj, pici só/. A hólyagosra kidolgozott tésztát 1 evőkanál étolajjal ledagasztjuk, és hagyjuk kelni. Míg kel, a kihűlt krumplit a túróval, és kb. 3 dl tejjel, pici sóval, ízlés szerinti cukorral összekeverem. Ha megkelt a tésztánk, gáz-tepsi méretűre nyújtjuk, és belerakjuk a vékonyan kizsírozott tepsibe. A tetejére tesszük az összekevert krompis-túrót. 1, 5 dl tejjel beleütünk 1 egész tojást,	57/2015 (IV.29.) Önkormányzati határozat

				hozzáadunk 1 késhegynyi szódbikarbónát /ettől kap szép színt a teteje/, összekeverjük, és egyenletesen rákenjük a tetejére. Kemencében vagy előmelegített /180 fokC/sütőben sütjük. <u>Krumplis túrós derelye</u>, A lisztből, tojásból, vízből, sóból félkemény tésztát gyúrunk. A krompit megfőzzük, összetörjük, és az arany barnára pirított hagymára tesszük, pici sóval ízesítjük, jól összekeverjük. A tésztát nem túl vékonyra nyújtjuk, derelye-vágóval 5-6 cm-es kockákra vágjuk. Közepére helyezük a hagymás, összetört krompit, és széleit összenyomkodva derelyéket formázunk. Forró, sós vízben kifőzzük, kicsi zsiradékot öntünk rá, és a tetejét megszórjuk túróval, és meglocsoljuk tejföllel. Birsalmás bableves	
19.	Noszvaji pincesorok/Noszvaji pincék	kulturális örökség	Noszvaj település	A noszvaji pincék, pincesorok legöregebb pincéi több mint 200 évesek. Ezek a Jókai és Szomolyai úton találhatóak; hosszú, olykor több szintes pincéket is találni a két egymás fölött futó utcában. Bogácsi pincesor a Bogács felé menő főút mellett, a Gazdaház utcájában és környezetében helyezkedik el, mintegy sorfalat állva az arra járó mellett. Az itt található pincék, talán a falu második legrégebbi pincéi. A Nagy-Imányi és Emődi pincesoron, az Árpád-hegy nyugati, déli oldalába vájt pincék találhatóak. Elmondások szerint a szegényebb réteg tartotta itt borait, dolgait.	147/2015(XI. 25.) Önkormányzati határozat

				Kis-Imányi borpincékről szinte teljes rálátás nyílik a falura mert a legmagasabban fekvő pincesor a településen. Kóporosi pincék a település legifjabb pincéi, amit a De la Motte-kastélytól D-Ny-i irányba indulva rövid sétával érünk el. Csodás kilátás nyílik a Zsidószéli szőlőültetvényekre. Jellemzőik: kézzel tufába és néhol, laza kőzetű hegyoldalba vájt boltíves belső térrel rendelkeznek, néhol több ág és több szint is előfordul.	